

فیلیپ ویلیامز

فرهنگ توصیفی کودکان استثنایی

آموزش و پرورش، روان‌شناسی، توانبخشی و علوم وابسته
(انگلیسی - فارسی، فارسی - انگلیسی)

به اضممام:

- فهرست سازمان‌ها و انجمن‌های علمی (به زبان انگلیسی)
- راهنمای منابع اطلاعاتی در عقب‌ماندگی ذهنی (به زبان انگلیسی)

- دکتر احمد به پژوه
- دکتر حمید علیزاده
- فریبا یادگاری
- دکتر مجید یوسفی لویه
- دانشیار دانشگاه تهران
- استادیار دانشگاه علامه طباطبائی
- عضو هیأت علمی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
- استادیار دانشگاه آزاد اسلامی

ویراست دوم، با تجدید نظر

موسسه انتشارات بعثت

۱۳۸۶

سرشناسه	: ویلیامز، فیلیپ Williams, Phillip
عنوان و پدیدآور	: فرهنگ توصیفی کودکان استثنایی: آموزش و پرورش، روان‌شناسی، توانبخشی و علوم وابسته، به انضمام فهرست سازمان‌ها و انجمن‌های علمی (به زبان انگلیسی) ... / فیلیپ ویلیامز؛ ترجمه احمد به‌پژوه... [و دیگران]؛ ویراستاری و بازنگاری احمد به‌پژوه
مشخصات نشر	: تهران: مؤسسه انتشارات بعثت، ۱۳۷۵
مشخصات ظاهری	: ۴۸۰ ص. مصور، جدول، نمودار
شابک	: ۹-۸۵-۶۰۶۷-۶۴-۹۶۴ ISBN: 987-964-6067-85-1
یادداشت	: ویراست دوم: ۱۳۸۶؛ ۸۰۰۰۰ ریال (فیا).
یادداشت	: عنوان اصلی: A glossary of special education
یادداشت	: کتابنامه
موضوع	: آموزش و پرورش ویژه -- انگلستان -- واژه‌نامه‌ها -- فارسی
موضوع	: زبان انگلیسی -- واژه‌نامه‌ها -- فارسی
موضوع	: فارسی -- واژه‌نامه‌ها -- انگلیسی
موضوع	: آموزش و پرورش ویژه -- انگلستان -- واژه‌نامه‌ها -- انگلیسی
شناسه افزوده	: به‌پژوه، احمد، ۱۳۲۷ - ، مترجم
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۷۵ / ۹ف۴ و / LC ۳۹۵۷
رده‌بندی دیویی	: ۳۷۱/۹۰۳
شماره کتابخانه ملی	: ۷۵-۹۶۶۹ م

مؤسسه انتشارات بعثت

عضو رسمی انجمن فرهنگی ناشران کتب دانشگاهی

فرهنگ توصیفی کودکان استثنایی

تألیف: فیلیپ ویلیامز

ترجمه: دکتر احمد به‌پژوه، دکتر حمید علیزاده، فریبا یادگاری و دکتر مجید یوسفی لویه

تاریخ انتشار: پاییز ۱۳۸۶ / حروفچینی: جمعری ۶۶۹۶۷۸۴۱

نوبت چاپ: ویراست دوم با تجدیدنظر / تعداد صفحات: ۴۸۰ ص

لیتوگرافی: رضاگل مقدم / چاپ: بعثت ۶۶۹۶۶۶۸۶

صحافی: بعثت ۶۶۴۹۳۷۶۸ / ناظر چاپ: محسن میقانی

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد / قیمت: ۸۰/۰۰۰ ریال

شابک: ۹-۸۵-۶۰۶۷-۶۴-۹۷۸ ISBN: 978-964-6067-85-1

نشانی دفتر مرکزی: خیابان انقلاب، خیابان ۱۶ آذر، شماره ۶۸، ساختمان بعثت

کد پستی ۵۴۴۹۳-۱۳۱۷۹ - تلفکس نشر و پخش: ۶۶۴۹۸۳۶۵ - ۶۶۹۶۶۶۸۶ - ۶۶۴۱۹۸۹۹

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست

صفحه	عنوان
۳	تقدیم
۴	فهرست
۵	فهرست تصویرها
۷	پیش‌گفتار ویراست دوم
۱۰	پیش‌گفتار ویراست اول
۱۵	پیش‌درآمد
۱۶	مقدمه
۲۱	فرهنگ توصیفی کودکان استثنایی: انگلیسی به فارسی
۳۸۹	فرهنگ کودکان استثنایی: فارسی به انگلیسی
۴۵۷	کتابنامه
۴۶۰	پیوست‌ها:
۴۶۱	الف) فهرست سازمان‌ها و انجمن‌های علمی (به زبان انگلیسی)
۴۷۰	ب) راهنمای منابع اطلاعاتی در عقب‌ماندگی ذهنی (به زبان انگلیسی)
۴۷۶	فهرست برخی از آثار مترجمان

This book is a precise persian translation of :

Williams, Phillip (1988). A Glossary of Special Education.

Milton Keynes, England: Open University Press.

فهرست تصویرها

صفحه	عنوان
۲۳	طرح ABA و طرح ABAB
۵۲	نگاره شنوایی
۶۸	نظام نمادی بلیس
۶۹	مغز
۸۵	کروموزوم
۱۳۳	گوش
۱۴۹	چشم
۱۵۷	هجی انگشتی
۱۶۴	بسامد
۲۴۰	فتق نخاع
۲۵۳	فتق نخاع در ستون مهره‌ها
۲۶۱	منحنی بهنجار
۲۷۹	جعبه ابزار رشد زبان پی بادی
۳۳۸	جامعه‌سنجی
۳۶۱	آزمون اندریافت موضوع

پیش‌گفتار ویراست دوم

همتم بدرقه راه کن ای طایر قدس
که درازست ره مقصد و من نو سفرم
ای نسیم سحری بندگی هن برسان
که فراموش مکن وقت دعای سحرم
"حافظ"

سپاس فراوان خداوند سبحان را که توفیق رفیق راه ما شد تا ویراست دوم فرهنگ توصیفی کودکان استثنایی را با تجدیدنظر و بازنگری تقدیم شما خوانندگان عزیز نمایم. از انتشار ویراست اول کتاب تا این زمان حدود یک‌دهه می‌گذرد و اکنون قدر و ارزش این فرهنگ در حوزه روان‌شناسی، آموزش و توانبخشی افراد استثنایی به تدریج شناخته شده و مورد اقبال دانشجویان، کارشناسان و متخصصان مربوط واقع شده است. در این مدت، با استقبال فراوان و قضاوت‌های ارزشمند بسیار دل‌گرم‌کننده‌ای از سر مهرورزی و فرهنگ‌پروری از سوی دانشجویان عزیز و استادان محترم روبه‌رو بوده‌ایم که جا دارد به شایستگی از دل و جان، از یکایک آنان تقدیر و تشکر به عمل آید.

اندیشه‌ورزی و اندیشیدن درباره مفاهیم و اصطلاحات علمی و برابری آنها، از وظایف سترگ و همیشگی اهل علم و نظر است که برعهده همه اندیشمندان، استادان و مترجمان می‌باشد. از این رو، همواره باید با همفکری، همدلی، همکاری و هماهنگی در این راستا قدم برداشت تا به سهولت بتوان از زبان به عنوان وسیله‌ای در خدمت تفکر و ابزاری برای انتقال و ابراز اندیشه‌ها و احساسات سود جست. افزون بر این، در این مسیر از حفظ اصالت معنا و محتوا که هدف اصلی زبان به عنوان وسیله‌ای برای تفهیم و تفاهم است، نباید غافل شد و به دام سلیقه‌های شخصی و مقاومت‌های روانی افتاد.

بار دیگر باید دردمندانه یاد آور شد که در حال حاضر برخی از دانشجویان ایرانی با مشکلات متعددی روبه‌رو هستند. آنان نه تنها در فهم و شناخت مفاهیم و اصطلاحات علمی مشکل دارند، بلکه با معادل‌ها و برابر نهاده‌های متنوع و ناهم‌ساز مواجه هستند.

گاهی اختلاف نظر برخی از استادان و مترجمان چنان مشکل ساز، بارز و ناهمگون است که فرایند تفهیم و تفاهم را دشوار می سازد، انرژی روانی دانشجو را هدر می دهد و او را دچار سردرگمی می کند. از این رو، جا دارد برای نمونه به دو مفهوم مشکل آفرین Validity و Reliability اشاره شود. برای اثبات این امر، ملاحظه می شود که گردآورنده فرهنگ اصطلاحات فلسفه و علوم اجتماعی^۱ در مقابل هر یک از اصطلاحات Validity و Reliability هشت برابر نهاده گزارش کرده است. از این رو، مترجمان کتاب حاضر با توجه به این که ماهیت زبان به نوعی قراردادی است و با عنایت به معانی مفاهیم یاد شده و با ارج نهادن به وفاق جمعی اکثر روان شناسان، برای مفاهیم مذکور به ترتیب برابر نهاده های **روایی و اعتبار** را برگزیده اند. بدین لحاظ، از فرهیختگان عزیز، استادان محترم و مترجمان گرامی متواضعانه درخواست می شود به منظور احتراز از بروز آشفتگی فرهنگی و علمی، از معادل سازی های نامأنوس، لفظ زدگی و اعمال سلیقه های فردی اجتناب کنند تا بتوان در جهت وفاق جمعی و تفهیم و تفاهم بهتر و سریع تر گام برداریم.

در بازنگری ویراست دوم این فرهنگ، نیز تلاش شده است افزون بر نکاتی که در پیش گفتار ویراست اول به آنها اشاره شد، به چند نکته دیگر نیز توجه شود. نکته نخست آن است که در فرایند بازنگری و معادل سازی برابر نهاده ها به اصل همسازی برابر نهاده ها توجه شده است. برای مثال در اصطلاحات نارساخوانی، نارسانویسی، نارسایی در حساب، نارسایی کنشی و نظایر آن این اصل رعایت شده است.

نکته دوم توجه به اصل مترادف ناپذیری اصطلاحات است. این اصل به مصداق "هر سخن جایی و هر نکته مکانی دارد" بدین معناست که با توجه به بافت و ساخت اصطلاحات، یک برابر نهاده واحد، برای چند اصطلاح به کار گرفته نشده است. برای نمونه، در مقابل Impairment آسیب؛ در مقابل Deficit کاستی؛ در مقابل Loss نقص و در مقابل Disorder اختلال گذاشته شده است.

۱- برنجانبان، ماری (۱۳۷۱). فرهنگ اصطلاحات فلسفه و علوم اجتماعی (دو جلد) ویراسته بهاءالدین خرمشاهی. تهران: مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی..

شایان ذکر است اثری را که در پیش‌رو دارید، یک اثر برگردان است و گاهی انتقاد می‌شود که چرا برخی از مفاهیم یا اصطلاحات جزو مدخل‌های این فرهنگ گنجانیده نشده است. بدیهی است این‌گونه انتقادات متوجه مؤلف کتاب است و مترجمان سعی کرده‌اند با حفظ امانت‌داری، مدخلی را کم یا زیاد نکنند.

در هر حال ما خود آگاهی و اذعان داریم که کاستی‌هایی در این فرهنگ وجود دارد و امیدواریم در آینده با فراهم شدن بسترهای مناسب و با پیشنهاد‌های سازنده شما بتوانیم بر غنای این فرهنگ بیفزاییم و کاستی‌های آن را بکاهیم.

سخن آخر این‌که انتشار ویراست دوم این فرهنگ بدون علاقه‌مندی و سرمایه‌گذاری معنوی و مادی مسوولان محترم موسسه انتشارات بعثت میسر نبود و سزاوار است که از آنان، به ویژه آقایان مهندس عباس میقانی، محسن میقانی و سید مجید جعفری صمیمانه سپاسگزاری کنیم.

دکتر احمد به پژوه

دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی

دانشگاه تهران

پیش‌گفتار ویراست اول

لذهر طرفه که رفتیم جز وحشتیم نیفزود
ز نهار لزمین بیابان وین راه بی‌نهایت
"حافظ"

"منت‌خدای را عَزَّ و جَلَّ که اینک فرهنگ توصیفی کودکان استثنایی در پرتو الطاف و عنایات الهی به زیور چاپ آراسته می‌گردد و چونان یک کتاب مرجع در دسترس دانشجویان، مؤلفان، مترجمان، ویراستاران، مدرسان، پژوهشگران و دستداران علم قرار می‌گیرد.

جهان معاصر با انفجار دانش و انتشارات روبروست و پیشرفت‌های علمی، شتابی برق‌آسا به خود گرفته است و هرروز شاهد شکل‌گیری رشته علمی جدیدی در عرصه دانش بشری هستیم. شایان ذکر است که واژگان و اصطلاحات هر علمی ارکان اصلی آن علم به شمار می‌آیند و وجود اصطلاحات علمی به هیچ روی امر تازه‌ای نیست و همه دانش‌ها در سراسر قرون و اعصار اصطلاحات ویژه خود را داشته‌اند و امروز چنین است^۱. از این رو اهمیت و ضرورت شناخت واژگان و اصطلاحات علمی بر هیچ کس پوشیده نیست و بدون احاطه بر آن‌ها نمی‌توان آن علم را شناخت، فهمید و ارتباط علمی برقرار کرد. جای شگفتی نیست که سخن عالمانه ارسطو که گفت: "اگر می‌خواهید با من سخن بگویید مفاهیم و اصطلاحات خود را تعریف کنید" هنوز از اهمیت برخوردار است و بدون آشنایی به مفاهیم و اصطلاحات نمی‌توان در قلمرو دانشی خاص به تبادل فکر و تفهیم و تفهم پرداخت. هر علمی اصطلاحات و مفاهیم خاص خود را دارد که در غالب موارد در فرهنگ‌های عمومی یافت نمی‌شوند و باید به فرهنگ‌های تخصصی مراجعه کرد. اما مشکلی که در حال حاضر ما با آن روبرو هستیم، امرگزینی واژه‌های فارسی در برابر این اصطلاحات و مفاهیم گوناگون است. برای رفع این مشکل در

۱- توصیه می‌شود به فصل هشتم کتاب زیر تحت‌عنوان "اصطلاح‌شناسی" مراجعه کنید: ادیب سلطانی، میرشمس‌الدین (۱۳۶۵). راهنمای آماده ساختن کتاب برای مؤلفان، مترجمان، ویراستاران، کتابداران، ناشران، چاپخانه‌ها و دستداران کتاب. تهران: انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی.

فروردین ماه ۱۳۱۴ مقرر شد برای نگاهداری و پیشرفت زبان و ادبیات فارسی انجمنی به نام "فرهنگستان" تشکیل شود. این فرهنگستان وظایف گوناگونی را به عهده گرفت که مهمترین آن پیراستن زبان فارسی از واژه‌های بیگانه و وضع واژه‌ها و اصطلاحات تازه در برابر واژه‌ها و اصطلاحات خارجی بود.

فرهنگستان ایران تا سال ۱۳۲۱ کوشید به طور موفقیت آمیزی برای برخی از اصطلاحات نوین علمی در بعضی از رشته‌های علمی مانند گیاه‌شناسی و جانورشناسی معادل‌های فارسی مناسب انتخاب کند و رواج دهد^۱. لیکن در سال‌های اخیر به علت عدم توجه جدی، رسمی و سازمان یافته به امر واژه‌گزینی و معادل‌یابی، ناتوانی علمی برخی از مترجمان، ناهماهنگی روش‌ها و ناهمگونی برابر نهاده‌ها، یک فضای آشفته فرهنگی و گپیچ‌کننده‌ای ایجاد شده است. اگرچه در قلمرو روان‌شناسی و علوم تربیتی به برخی از تلاش‌های ارزنده، مانند تلاش‌های مرحوم دکتر علی‌اکبر سیاسی و مرحوم دکتر محمود صنایعی باید اشاره‌ای ستایش آمیز داشت.

در این پیش‌گفتار خالی از لطف نیست به این نکته اشاره شود که در سال‌های اخیر برخی از مترجمان غیرمتخصص در علوم انسانی به طور اعم و در روان‌شناسی به طور اخص به آشفته‌گی فرهنگی دامن زده‌اند و اذهان دانشجویان را مشوب و آشفته ساخته و آن‌ها را دچار سردرگمی کرده‌اند. برای اثبات این امر توصیه می‌شود به کتاب "فرهنگ اصطلاحات فلسفه و علوم اجتماعی" در دو جلد گردآوری و تدوین خانم ماری بریجانیان^۲ مراجعه کنید. در کتاب یادشده ملاحظه می‌شود هر یک از مترجمان برابر یک مفهوم واحد معادل‌ها یا برابر نهاده‌های گوناگون قرار داده‌اند. برای نمونه به واژگان زیر نگاه کنید.

تعداد ۲۱ برابر نهاده گزارش شده است.	Attitude	در مقابل واژه
تعداد ۱۰ برابر نهاده گزارش شده است.	Achievement	در مقابل واژه
تعداد ۱۱ برابر نهاده گزارش شده است.	Adaptation	در مقابل واژه
تعداد ۱۰ برابر نهاده گزارش شده است.	Ambivalence	در مقابل واژه
تعداد ۱۴ برابر نهاده گزارش شده است.	Animism	در مقابل واژه

۱- کافلی، علی (۱۳۷۱). بررسی واژه‌های فرهنگستان اول. نشر دانش، ۳، ۱۲، ۳۳-۴۴.

۲- بریجانیان، ماری (۱۳۷۱). فرهنگ اصطلاحات فلسفه و علوم اجتماعی (دو جلد) ویراسته بهاء‌الدین خرمشاهی. تهران: مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی.

تعداد ۱۶ برابر نهاده گزارش شده است.	Approach	در مقابل واژه
تعداد ۱۶ برابر نهاده گزارش شده است.	Assimilation	در مقابل واژه
تعداد ۱۹ برابر نهاده گزارش شده است.	Characteristic	در مقابل واژه
تعداد ۲۵ برابر نهاده گزارش شده است.	Communication	در مقابل واژه
تعداد ۱۱ برابر نهاده گزارش شده است.	Concept	در مقابل واژه
تعداد ۱۳ برابر نهاده گزارش شده است.	Conflict	در مقابل واژه
تعداد ۱۸ برابر نهاده گزارش شده است.	Interactiohn	در مقابل واژه
تعداد ۱۹ برابر نهاده گزارش شده است.	Process	در مقابل واژه

از این رو، اثر حاضر برای نخستین بار تلاشی است برای ایجاد هم‌زمانی میان کسانی که با کودکان استثنایی یا به بیان بهتر کودکان با نیازهای ویژه سروکار دارند و قدمی است برای پاسخگویی به نیازهای دانشجویان، مؤلفان، مترجمان، ویراستاران و خوانندگان عزیز که می‌خواهند وارد آموزش و پرورش ویژه و رشته‌های وابسته به آن شوند. ترجمه و بازنویسی کتاب حاضر و گزینش برابر نهاده‌های مناسب با دشواری‌های بسیاری همراه بوده و تلاش شده است به هنگام ترجمه، بازنگری و ویراستاری نکات زیر مورد توجه قرار گیرند:

- ۱- به معنا و مفهوم واقعی واژه یا اصطلاح توجه خاص شده است.
- ۲- در گزینش معادل‌ها سعی شده است صرفاً متأثر از شکل ظاهری واژه نبوده و به شکل قالبی و کلیشه‌ای عمل نشود.
- ۳- در گزینش معادل‌ها سعی شده است صراحت و دقت علمی، اختصار (اقتصاد کلام) و زیبایی ظاهری رعایت شود.
- ۴- در گزینش معادل‌ها سعی شده است به آشفتگی و تشتت موجود دامن زده نشود و تاجایی که مقدور بوده برای یافتن معادل مناسب به "وفاق عمومی" اهل نظر توجه شود.
- ۵- برای معادل‌یابی مناسب به فرهنگ‌ها و اصطلاح‌نامه‌های متعددی مراجعه شده که مشخصات برخی از آن‌ها در کتابنامه ذکر شده است.
- ۶- در گزینش معادل‌ها سعی شده تا آنجا که امکان داشته است یک برابر نهاده به صورت تکراری و مترادف بکار نرود و یک واژه در خدمت چندین مفهوم قرار نگیرد. البته شایان ذکر است که گاهی تفاوت زبان انگلیسی بریتانیایی و زبان انگلیسی

امریکایی موجب می‌شود یک مفهوم خاص با دو واژه متفاوت بکار رود. مانند یکپارچه‌سازی یا تلفیق که در زبان انگلیسی بریتانیایی از واژه Integration و در زبان انگلیسی امریکایی از واژه Mainstreaming استفاده شده است.

۷- مترجمان این اثر علاقه‌ای به اعمال سلیقه و ابداع واژه جدید (جز در موارد معدود) نداشته‌اند. علت این عدم علاقه این است که خود را شایسته این امر نمی‌دانند و این کار را وظیفه فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی و فرهنگستان علوم می‌دانند و این امری است سترگ و راهی پر پیچ و خم که اربابان فضل و کمال، نظیر زبان‌شناسان، ادیبان و متخصصان موضوعی باید به آن مبادرت ورزند.

اثر حاضر برای کسانی تهیه شده است که با درس‌های نخستین روان‌شناسی و علوم تربیتی آشنایی دارند و علاقه‌مند به مطالعه و تحقیق در حوزه آموزش و پرورش ویژه یا استثنایی هستند. این کتاب دربرگیرنده بیش از دو هزار واژه تخصصی است که در دو بخش عمده به شرح زیر تنظیم شده است:

الف: فرهنگ توصیفی کودکان استثنایی: انگلیسی به فارسی

ب: فرهنگ کودکان استثنایی: فارسی به انگلیسی

در بخش "الف"، اصطلاحات مورد نظر به ترتیب الفبای انگلیسی ارایه شده‌اند و هر اصطلاح به دقت و اختصار تعریف و توصیف شده است. در بخش "ب"، اصطلاحات مورد نظر به ترتیب الفبای فارسی به انگلیسی ارایه شده‌اند و خواننده برای دستیابی به تعریف مورد نیاز باید به متن اصلی کتاب یعنی بخش الف مراجعه کند. لذا خواننده فارسی زبان به سهولت می‌تواند با مراجعه به هر یک از بخش‌های الف یا ب به اصطلاح مورد نظر و تعریف آن دست یابد. در پایان کتاب دو پیوست به شرح زیر آمده است.

پیوست الف: فهرست سازمان‌ها و انجمن‌های علمی به زبان انگلیسی

پیوست ب: راهنمای منابع اطلاعاتی در عقب‌ماندگی ذهنی به زبان انگلیسی.

اندیشه ترجمه این کتاب برمی‌گردد به نیمسال اول سال تحصیلی ۷۱-۱۳۷۰

یعنی زمانی که اینجانب تدریس درس اصول و روش‌های آموزش و پرورش کودکان عقب‌مانده ذهنی را در دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی به‌عهده داشتم. در درس مذکور ضرورت ترجمه کتاب حاضر توسط نگارنده با سه نفر

از دانشجویان خوب آن زمان و اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های این زمان مطرح شد و مورد استقبال واقع گردید. پس از تقسیم کار و ترجمه متن اولیه توسط همکاران عزیز و تشکیل متجاوز از سی جلسه هفتگی چند ساعته برای ایجاد هماهنگی‌های لازم و مراجعه به کتابخانه‌ها و منابع گوناگون، کار مقابله و ویراستاری و رعایت اصولی چون امانتداری، روانی، همسان‌سازی متن و واژگان، نظارت بر تایپ کامپیوتری اولیه، بازبینی چندین باره، تصحیح و بازننگری‌های لازم به عهده اینجانب قرار گرفت که حاصل آن را ملاحظه می‌کنید.

فرهنگ توصیفی کودکان استثنایی نه تنها برای دانشجویان روان‌شناسی کودکان استثنایی، آموزش و پرورش کودکان استثنایی، علوم تربیتی و علوم توانبخشی در سطوح کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا مفید است بلکه عموم مترجمان، ویراستاران، معلمان استثنایی و درمانگران نیز می‌توانند از آن سود ببرند.

در این پیش‌گفتار شایسته است از همکاران گرامی و ارجمند خانم‌ها معصومه داوری فرد، مژگان شعاع‌فر و فاطمه کریمیان و آقای سید مجید جعفری که زحمت حروفچینی کامپیوتری متن اولیه را با شکیبایی، دقت و دلسوزی به عهده داشته‌اند، صمیمانه تشکر و سپاسگزاری کنم.

سخن آخر این که، مترجمان این اثر امیدوار هستند این کوشش ناچیز دوستداران علم را به کار آید، آیندگان را سودمند افتد و به عنوان اقدامی آغازین مورد توجه استادان گرامی و دانشجویان عزیز قرار گیرد. با اعتقاد به این اصل که رشد انسان در خطاپذیری او است و با توجه به این که در هرکاری امکان لغزش و خطا وجود دارد، از این رو متواضعانه انتظار می‌رود ما نوسفران را یاری کنید و با یادآوری‌های عالمانه و مسؤولانه خود به تدریج به غنای این فرهنگ بیفزایید و انتقادهای سازنده خود را به‌طور مکتوب به نشانی اینجانب یا ناشر محترم ارسال فرمایید.

دکتر احمد به پژوه

دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی

دانشگاه تهران*

پیش درآمد

زبان فنی نوعی زبان نامفهوم^۱ است و زبان عامیانه نوعی نقص ادبیات آموزش و پرورش ویژه ممکن است تأثیر بسیار کمی بر دانش آموزان استثنایی داشته باشد اما مطمئناً بسیاری از کمبودها را پر خواهد کرد. امروزه اصطلاحات زیادی وجود دارد که دارای همپوشی‌های پزشکی و تربیتی از طرفی و روان‌شناختی و روان‌پزشکی از طرفی دیگر هستند و توسط نظریه‌ها و دیدگاه‌های گوناگون پاره پاره شده‌اند. بنابراین، این خود می‌تواند مشکل عمده‌ای در این مسیر باشد. هرخواننده معمولی یا متخصص وقتی در زمینه خاصی مطالعه می‌کند ممکن است با اصطلاحات و واژگانی برخورد کند که با آن‌ها ناآشنا بوده یا کاربرد تخصصی و ویژه آن‌ها را نداند. لذا این فرهنگ‌نامه به گونه‌ای تهیه و تنظیم شده است تا برای این‌گونه افراد مفید واقع گردد.

مؤلف کتاب در صفحات بعد به نحوه تهیه کتاب، علت و چگونگی آن، به عنوان یک فرهنگ‌نامه خواهد پرداخت. بدیهی است که تصمیم در مورد، حفظ یا حذف برخی از مطالب و واژگان کار دشواری است، اما مؤلف در این مورد به مفید بودن، ثبات و فشرده بودن آن‌ها توجه داشته است. علاوه بر این نکات، جامعیت، به روز بودن^۲ و موجود بودن مطالب نیز از خصوصیات دیگر این فرهنگ‌نامه است.

در اینجا خاطر نشان می‌سازم که همه والدین دارای کودک استثنایی به این کتاب نیاز دارند. پیوست الف کتاب در باره نشانی‌هایی که از سازمان‌ها و انجمن‌های گوناگون آورده شده در نوع خود یک منبع فوق‌العاده مفید است. متخصصانی چون معلمان، روان‌شناسان، درمانگران و مددکاران اجتماعی همگی به ارزش و کارایی بالای این کتاب اذعان کرده‌اند. در ضمن این کتاب می‌تواند برای تمام مترجمان خارجی که در این زمینه علمی فعالیت دارند منبعی آماده به حساب آید.

اما، بالاتر از همه، این کتاب به تمام افرادی که با کودکان استثنایی سر و کار دارند کمک می‌کند تا اصطلاحات، آزمون‌ها، مفاهیم و واژگان تخصصی را به گونه‌ای استنباط کنند تا مانع درک آن‌ها از کودکان و نیازهایشان نشود.

پیتر یانگ^۳

مقدمه

ضرورت تهیه این فرهنگ‌نامه

زمانی که گزارش وارناک در سال ۱۹۷۸ منتشر شد، توصیه‌هایی را در مورد آموزش کودکان استثنایی مطرح کرد. در سال ۱۹۸۱ قانون آموزش و پرورش نیز برخی از این توصیه‌ها را مورد توجه قرار داد و دو مورد از آن‌ها که هم در گزارش و هم در قانون مورد تأکید قرار گرفته بودند منجر به تهیه این فرهنگ‌نامه شد. موضوع اول، تأکید بر آموزش کودکان معلول در مدارس عادی بود. اکنون تمام معلمان با آموزش کودکان استثنایی یا بهتر بگوییم کودکان با نیازهای ویژه سروکار دارند و همگی باید از نتایج گزارش‌های به دست آمده، نکات روان‌شناختی و توضیحات مربوط به نیازهای آموزشی مطلع شوند. موضوع دوم، تأکید بر اهمیت نقش والدین است. امروزه والدین واجد حقوق مشارکت^۱ در تصمیم‌گیری‌های آموزشی هستند که این حقوق قبل از سال ۱۹۸۳ وجود نداشت.

این دو اصل یعنی اصل یکپارچه‌سازی^۲ و اصل مشارکت والدین به سادگی به اجرا در نیامده‌اند. یکی از مشکلات ویژه در این زمینه، ارتباط است، زیرا معلمان و والدین در کلاس‌ها یا در کنفرانس‌ها با اصطلاحات فنی که متخصصان به کار می‌برند برخورد می‌کنند که برای افراد غیرمتخصص قابل فهم نیست و البته نیز چاره‌ای ندارند. بنابراین، هدف این فرهنگ‌نامه آرایه توضیحاتی ساده از اصطلاحات فنی و مورد نیاز در آموزش و پرورش ویژه برای راهنمایی معلمان و والدین است. برخی از اصطلاحات نیز حالت حاشیه‌ای دارند که امروزه مدیران و مجریان امور سروکار بیشتری با آن‌ها دارند. بر همین اساس، امید است این فرهنگ‌نامه بتواند برای آن‌ها نیز مفید واقع شود. البته در این کتاب به اطلاعات بسیار تخصصی و توضیحات فنی برای کارشناسان اشاره نشده است و در این ارتباط آن‌ها باید به کتاب‌های مرجع دیگر مراجعه کنند.